נאמרה עצירה באשה שנאמר °כי עצר (בראשית כ)
עצר ה' בעד כל רחם" ונאמרה עצירה
בגשמים דכתיב °ועצר את השמים, נאמר (דברים יא)
לידה באשה ונאמר לידה בגשמים: נאמר
לידה באשה דכתיב °ותהר ותלד בן נאמר (בראשית ל)
לידה בגשמים דכתיב °והולידה והצמיחה (ישעיה נה)
נאמר פקידה באשה ונאמר פקידה בגשמים:
נאמר פקידה באשה דכתיב °וה' פקד את (בראשית כא)
שרה" ונאמר פקידה בגשמים דכתיב °פקדת (תהלים סה)
הארץ ותשקקה רבת תעשרנה פלג אלהים
מלא מים, מאי "פלג אלהים מלא מים" תנא
אהל מלא מים
כמין קובה יש ברקיע שממנה גשמים יוצאין.
אמר רבי שמואל בר נחמני מאי דכתיב
°אם לשבט אם לארצו אם לחסד ימציאהו" (איוב לז)
"אם לשבט" בהרים ובגבעות "אם לחסד
ימציאהו" לארצו בשדות ובכרמים "אם לשבט"
לאילנות "אם לארצו" לזרעים, "אם לחסד
ימציאהו" בורות שיחין ומערות, בימי רבי
שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא אמרי
היכי נעביד ניבעי רחמי אתרתי, לא אפשר
אלא ליבעי רחמי אמותנא. וכפנא ניסבול,
אמר להו ר' שמואל בר נחמני ניבעי רחמי
אכפנא, דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא
דיהיב דכתיב °פותח את ידך ומשביע לכל (תהלים קמה)
חי רצון" ומנלן דלא מצלינן אתרתי? דכתיב
°ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת" מכלל (עזרא ח)
דאיכא אחריתי. במערבא אמרי משמיה דר'
חגי מהכא °ורחמין למבעא מן קדם אלה (דניאל ב)
שמיא על רזא דנא" מכלל דאיכא אחריתי.
בימי ר' זירא גזור גזרה וגזור דלא למיתב
בתעניתא אמר להו ר' זירא ניקבליה עילוון
ולכי בטיל הגזירה ליתביה, אמרי ליה מנא
לך הא? אמר להו דכתיב °ויאמר אלי אל (דניאל י)
תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר
נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך
נשמעו דבריך". אמר רבי יצחק אפילו שנים
כשני אליהו וירדו גשמים בערבי שבתות
אינן אלא סימן קללה היינו *דאמר רבה
בר שילא *קשה יומא דמיטרא כיומא
דדינא, אמר אמימר אי לא דצריך לברייתא
בעינן רחמי ומבטלינן ליה ואמר רבי יצחק שמש בשבת צדקה לעניים
יראי שבת
שנאמר °וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא" ואמר רבי יצחק גדול (מלאכי ג)
אפי' מעשה ידים שאינן צריכים לגשמים
יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו שנאמר °לתת מטר (דברים כח)
ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידיך" ואמר רבי יצחק *אין הברכה
מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר °יצו ה' אתך את הברכה (שם)
באסמיך" תנא דבי ר' ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין
שולטת בו שנאמר "יצו ה' אתך את הברכה באסמיך" ת"ר הנכנס למוד
את גרנו אומר "יר"מ ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו" התחיל
למוד אומר "ברוך השולח ברכה בכרי הזה"; מדד ואח"כ בירך הרי זו
תפלת שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר
שאינו יודע הסכום
המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין: קיבוץ גייסות
מעשר
צדקה (*מעשה) פרנס סימן: אמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים כיום
קבוץ גליות שנאמר °שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב" ואין אפיקים (תהלים קכו)
אלא מטר שנאמר °ויראו אפיקי ים" ואמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים שאפילו גייסות פוסקות בו (ש"ב כב)
שנאמר °תלמיה רוה נחת גדודיה" ואמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה (תהלים סה)
ברבים ואין נותנין שנאמר °נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר" אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (משלי כה)
עשר

נאמרה עצירה באשה כו' · כלומר על כולן מבקשים רחמים : **פלג** · בריכה : **כמין קובה** · אהל מלא מים : **אם לשבט** · אם גזר הקב"ה רוב גשמים לרעה או יורדים בזה כשבט שמכה בזה וחוזרן בתשובה הקב"ה מורידן על הרים וגבעות מקום שאין שם איש : **אבל אם לחסד** · שיורדין בזכות ימציאהו לארצו לארץ ישראל : **אתרתי** · לא בעינן רחמי אהדדי כדלקמן : **נבעי רחמי אכפנא** · דליתיב שובעא ומותנא ליבטל ממילא: **דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב** · לחיים ולא למתים דאינו מביא שובעא כדי להמית בני אדם אלא כדי שיחיו : **משביע לכל חי רצון** · שובע נותן לבני אדם חיים : **על זאת** · על חדא משמע בעזרא כתיב : **על רזא דנא** · בדניאל כתיב : **דלא ליתבו בתעניתא** · דלא בעו דליתי ברכה לעולם בשבילן : **ניקבל עילוון** · יומי תעניתא דמשום קבלה מהני לן כתעניתא וכי בטיל גזרה עבדין להו: **ומנלן דעבדינן הכי**. כלומר דמהני אי עבדינן הכי : **אשר נתת לבך להתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך** · אלמא משקיבל עליו נשמעו דבריו: **כשני אליהו** · בימי אחאב שהיה העולם צריך לגשמים דכתיב (מלכים א יז) "אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי": **סימן קללה** · שבני אדם צריכים לחזר בשוק לקנות סעודת שבת (א) : **קשין יומי דמיטרא** · שאין בני אדם יכולין לעשות צרכיהן : **כיומא דדינא** · שני וחמישי שמתקבצין בני אדם לדון עם חבריהן כתקנת עזרא, שיש הומות וקולות ואוושות ביום הגשמים כיום הדין , ובערב שבת כל שכן דקשי מיטרא : (והיינו דאמר ר' שילא): **ומבטלינהו** לירידת גשמים: שטורחין בני אדם ואינן יכולין לצאת ולבא : **צדקה לעניים** · שמתעדנין בה ונוח להן יום ברור ומתחממין בה ביום הצינה : **יראי שמי** · שומרי שבת : **פרוטה שבכיס** · אפי' מעשה ידים שאינן צריכים לגשמים מתברכין: **ברוך השולח ברכה** · (*שיפוע) ומזכיר בה מלכות ואזכרה ככל הברכות כולן : **הרי זו תפלת שוא** · (ב) דשוב אין ברכה נכנסת בה : **בדבר הסמוי מן העין** · שאינו יודע הסכום : **כאפיקים** · כאפיקי נחלים : **בנגב** · (ג) "יבשה" "והנה חרבו" מתרגמינן נגיבו : **אפיקי ים** · מוצאי (ד) מים אלמא אפיק' לשון מים "ואפיקים בנגב" נמי לשון גשמים: **גייסות** · חיילות כשאתה מרווה תלמי הארץ בגשם מיד גדודים נוחין כדלקמן : **פוסקי צדקה ברבים** · לשם ולפנים ואורחא דמילתא נקט שאין אדם עשוי לפסוק צדקה בינו לבין עצמו ואינו נותן : **נשיאים ורוח** · באין לעולם כאילו גשמים יורדין ואינן יורדין בשביל האיש המתהלל במתת שקר דכשם שהוא עושה לפנים ומחניף את העניים אף שמים מחניפין את הארץ שמראין נשיאים ורוח וגשם אין אי נמי אין קאי אשלשתם דמכל אלו נעצרין :
ליטוקא

[נ"ל ושפע]
* נוסח חב"ד: שזהו הסבר דבנוסח בזה האזכרה קודמת למלכות
ב"מ סה.
עיין ברי"ף בע"י פירושו
ב"מ מג.
[נ"ל מעשר]

ונצומה ונבקשה מאלהינו · ויעתר לנו פירוש מדקאמר על [זאת] משמע דאיכא מילתא אחריתא וכן פירש בסמוך על דנא : **אלא** בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' וגו' · תימה דאמרינן פרק כל הבשר (חולין דף קה:) גבי הני שקולאי דדרו חביתא דחמרא בעו לאתפוחי אותבוהו תותי מרזיבא פקע חביתא ומפרש שם בשביל השד שהיה שם עד דאכפייה מר בר רב אשי לשד לשלם אמר ליה שידא למר בר רב אשי ליקבע לי מר זימנא דאיזיל ואשלם קבע ליה זימנא כי מטא זימניה איעכב ואמר ליה אמאי לא אתית בזמנך אמר ליה כל מידי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשות למשקל מיניה אלמא בדבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ובדבר הסמוי אית ליה רשות אלמא אין ברכה בדבר הסמוי וי"ל דלא קשה מידי דהא דקאמר התם (ה) היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר ולא דבר דכייל ומני או צייר וחתים היינו בשביל דאין ברכה מצויה בהני ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים ניהו אלא בדבר הסמוי והיינו מטעם דהברכה מצויה בדבר הסמוי ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשות למשקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לשום אדם זכות בו אי נמי הכא איירי בדבר המנוי והמדוד בלא צייר וחתים ובהא אית להו רשותא והתם איירי במדוד ומנוי וכייל וצייר וחתים ובהא לית להו רשותא : **גדול** יום גשמים כיום קיבוץ גליות שנאמר שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב וגו' · ואם תאמר אמאי לא קאמר גדול יום הגשמים יותר מקיבוץ גליות דהא כאפיקים בנגב כתיב ומי נתלה במי קטן נתלה בגדול שאפיקים גדולים מיום קיבוץ גליות דהכי נמי אמר (לעיל דף ז׳) יערוף כמטר לקחי מי נתלה במי קטן נתלה בגדול וי"ל דה"פ אנו מתפללים הכי שובה ה' את שביתנו כאפיקים היורדין בנגב שגדול יום קיבוץ כאפיקים בנגב א"כ עשה עמנו לטובה אות בקבוץ גליות בהיות כי זה כמו זה ואפיקים בנגב תחדש בכל יום כיום קיבוץ גליות אבל יותר לא :
עשר

כג א ב טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף טו:

כד ג שם סימן תקעא סעיף ג :

כה ד מיי' פ"י מהל' ברכות הלכה כב סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן רל סעיף ב :

רבינו חננאל

ולידה ופקידה באשה וכנגדן ברקיע ובארץ . פקידה שנאמר פקדת ארץ ותשוקקה . לידה שנאמר והולידה והצמיחה עצירה שנא' ועצר את השמים תנא כמין קובה יש ברקיע ומשם גשמים יורדים שנאמר פלג אלהים מלא מים : הוה כפנא ומותנא אמרי לא אפשר למבעי רחמי אתרתי דכתיב ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת . במערבא אמרי ורחמין למיבעי מן קדם אלהא על רזא דנא . מכלל דאיכא (אחר) אחריתי: אלא מיבעי רחמי אכפנא (ומותנא נסבול) דכי יהב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב שנאמר פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. בימי רבי זירא גזור שמדא ומנעום מלקבוע תענית א"ר זירא ניקבליה עלוון מהשתא ולכי בטיל שמדא ניתוב בתעניתא שנאמר ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום אשר נתת לבך להבין ולהתענות וגו'. גשמים (בלילי)[בערבי] שבתות אפילו שנים כשני אליהו סימן קללה הן . אין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך וגו' . א"ר יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין וגו' .

רבינו גרשום

אם לשבט דאתי ברזיא : להרים שילך על ההרים: אם לחסד שיורד בנחת ימציאהו ליישוב: צדקה לעניים· שמתחממין שהן ערומים: בערבי שבתות סימן קללה הוא שאין יכולין לטרוח לכבוד שבת.*) כדעבד לאבוך · שנעשה גל של עצמות :

*) שייך לדף ט.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סימן כו' סעודת שבת הס"ד ואחר כך מה"ד והיינו דאמר ר' שילא קשי יומי דמיטרא שאין כו' עד כ"ש דקשי מיטרא מה"ד ומבטליהו לירידת גשמים כו': (ב) ד"ה הרי זו תפלת שוא . דשוב אין ברכה: (ג) ד"ה בנגב · לשון יובש והנה חרבו: (ד) ד"ה אפיקי ים . מוצאי מים אלמא כו' כצ"ל: (ה) תוס' ד"ה אלא כו' דהא דקאמר התם הכי היינו טעמא

נושא
ברכות על הפסוק באיוב :
"אם לשבט אם לארצו"...

מבנה
⋈ "בימי"
ב' מצבים
• איך להתפלל בזמן ב' צרות
• עצם הקבלה להתענות מועילה

△ ר' שמואל בר נחמני

מקורות
דכשהקב"ה נותן שובע- לחיי הוא דיהיב

מבנה
▲ אמירות דר' יצחק

נושא
• ערב שבת גשמים סימן קללה
• שמש בשבת
• אפילו פרוטה שבכיס מתברכת ביום גשמים

מבנה
⌂ מוסבר לעיל רש"י.

נושא
אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין

מבנה
△ סדרה של אמירות של ר' יוחנן